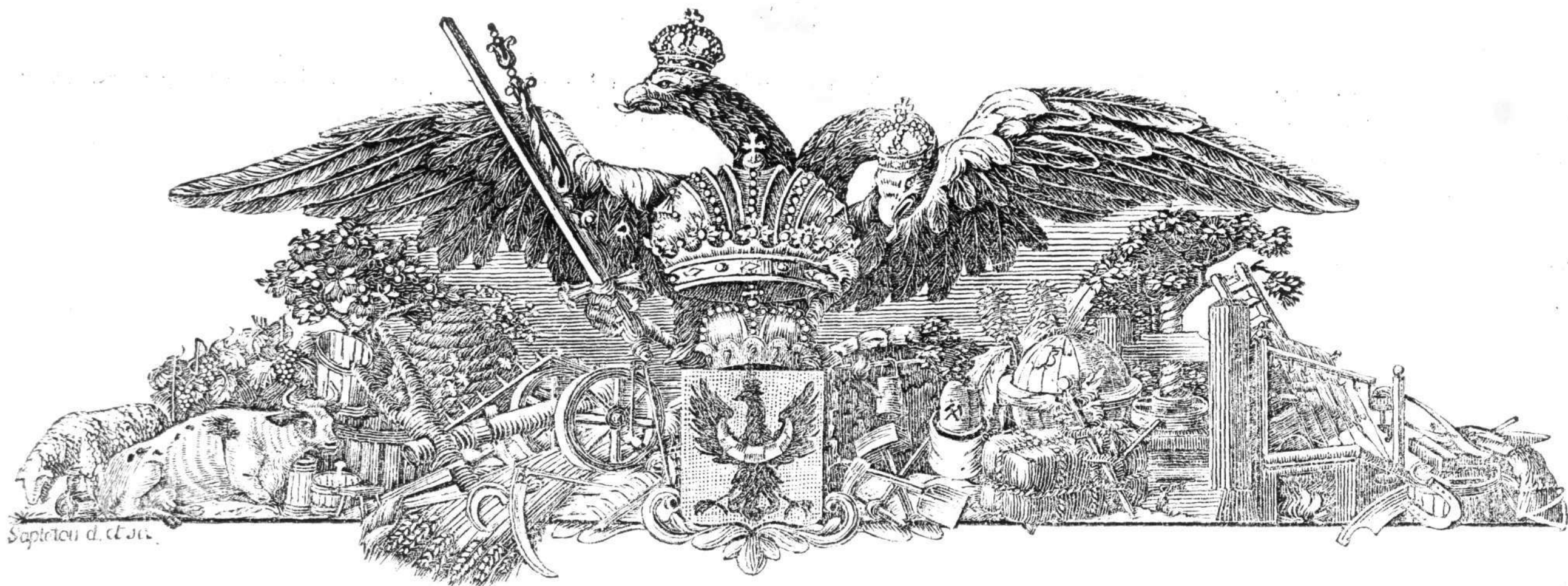

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. kmetijske družbe.

Tečaj III.

V sredo 5. Srečana. 1845.

List 6.

Vodnikovi napis sa mesez Svezhan.

*Bolj bode pridna po simi predisa,
Dalj bo roshlala pod parzom petisa.*

Predica.

Vertimo, sukajmo sestrice,
Čas kratil dekliski bo sméh,
Od preje naj vname se lice
Pod péco tak belo ko snéh;
Koljk' zemlje predirja konjiček,
Koljk' neba preplava li tiček,
Toljk' niti spod rok nam driči,
In konca in kraja je ni.

Uboga sim — pa sim poštena,
Nedolžnost je moje zlató,
S tanjšico od svojga vretena
Predica se čislala bo.
Le urno naganjaj, nožica,
Le dobro dosukaj ročica!
Saj za me bo — al za naj' dva,
Če lepo poštenje veljá.

Pač misel mi blodi po glavi
In preja se tērga ko las,
Ljubezen mi serce težavi,
Kolesčik derdrá tak počas':
Fantiči si ljubice zbirat,
Nam pridite serca podirat,
Je sladka ljubezen ko mēd,
Je gladka, nevarna ko léd.

Le čakaj, — sim svojimu rekla, —
De z blagam natlačen bo hram,
Popótnico starka bo spekla
Če hčérka se ženinu vdam,
Če kukovca v gojzdu zakuka
Ne zabi si venciť klobuka:
Ti pojdem nevesta na dom
Ga snázila, zlatila bom.

O zemlja! le kmalo razženi
Iz snega ledeniga pērt,
De v kiti bo venec zeleni,
Če šapel device bo zdert.
Pa bolje je ženina čakati,
Ko solzice zgodne pretakat';
Dekličam nikir ni pomoč',
Če lepo poštenje je proč.

Kak dolga ponočna si zima!
Kak kratek je beli tvoj dan!
Tak dolga — de glavca mi kima,
De pridna se spanja ne vbran';
In trudna predica se vléze,
Ljubezen jo v sanjah prepréze
Ji serca vreteno verti,
In konca in kraja je ni.

Dragutin Dežman.

Pomnoshenje klaje ali pizhe je gotovo tudi pomnoshenje shita in drugiga shivesha.

Moji ljubi kmetovavfki bratje! vēm, de vezhi-del vfi dobro sposnašte, de nam shivinoreja v nafih krajih gotov dobizhek prinese. Ona nam pomaga semljo obdelovati, pridelke spravljati, nam da s mefam tezhen kof shivesha, mleko, maflo, ki se vfakimu shelodzu prileshe, obutek in druge v vfakdanjim shivljenju potrebne rezhi: s njenim blatam, to je gnojem, pa tudi okrepzhamo opefhano semljo, — s eno besedo: shivina je vedno gotovi denar pri hifhi.

Kdor pa hozhe te dobre delešen biti, mora sa-njo potreben shivesh ofkerbeti. Kdor misli, shivino vedno paſti, bres ji doma vkladati, mu bode malo korifla doneſla; medla, de komaj kosha koſti

vkupej dershi, in malo vezhi kot kōse *), nima mozhi vlezhi, ne molse, ſlori majhine in kumerne teleta, in to malo blata, ki ga da, po paſhnjah potrati.

Kdor hozhe sheleni vshitek od shivine doſezhi, ſi mora sa-njo potrebniga shivesha, fená, detelje, repe, péſe in flame ofkerbeti. Malo kdo od naſ ima frezho, pridelati sadoſti fená na fvojih travnikih, in de bi, kar ga pridelá, tudi fladko, jefhzhe in tezhno bilo. Kdor te frezhe ni deleſhen, ſi ſamore dobriga in tezhniga fená pridelati, zhe nekoliko fvojih njiv s travnim ſemenam obfeje.

*) Naſhi beli Krajnzi okoli Metlike, vfi ſamiſhljeni v fvoje nograde, ſi prav malo persadevajo ſa poboljšhanje njiv in travnikov; ſato pa tudi malo kadaj kruha pri hifhi imajo, in govedino kōſam enako priredijo, od ktere par volizhkov pri fhtirih letih komaj dvajſet tolarjev verſhe.

Kakor je per naf sploh navada, deteljo med shitne plemena vveršiti, ravno tako samoremo tudi možno rastljive trave, ki fladko, jefhzhe in tezhno feno dajo, fejati.

Vezhletne fkušnje po drugih deshelah in tudi per naf fo fkasale, de slasti pahovka, v nekterih krajih tudi pahula imenovana (französisches Rairgras) in mazhji rep (Lieschgras oder Thimothäusgras) na dobrih njivah možno rastete, došti in dobriga fená dašte. Na možni semlji in v dobri letni srašte na prostori mernika pofetve, fená in otave 15 do 16 zentov; ako se pa v feme pušti, se ga pridelava 30 do 40 funtov.

Tištīm, ki se fhe s fetvo imenovanih trav niso pezhali, tukaj ob kratkim podamo: 1. kadaj in kakó te forte trav fejati, 2. koliko je femena treba, 3. kadaj je nar boljfihi ju kofiti, 4. koliko let hvaleshni pridelek dašte, 5. kadaj je njuno feme srelo, in 6. kakó se morate fufhiti in mlatiti.

Nar boljfihi zhaš te trave fejati je mešza šufhza po snegi, ali pa zhe snega ni, v deshevnim vremeni. Tudi v jefeni fejane fo lepó oselenele, zhe je po fetvi možhirno vreme nastopilo. Seme se koj tal prime, napne, in ko se semlja fогреje, kaliti sazhe, naglo raste, in she pervo leto obilno kofhnjo da. Zhe se pa po fetvi tla hitro pofufhijo, je dobro feme s valarjem k semlji pritifniti, in pri ti priloshnosti tudi tla poravnati.

Ravno ko detelja, se sna tudi trava pod jezhen, simno ali jaro resh fejati. Kdor pa shelí, prezej pervo leto obilno dvojno kofhnjo dobiti, naj redko ovfa, turfhize in grafhize vmeš verše, in okoli krefa vse fkupej vpervizh, in ob mali mafhi vdrugizh pokofí.

Na vfak mernik shitne pofetve se mora pofejati pahovke 5 funtov, mazhjiga repa pa 3 funte. Šboljfiha se feno, zhe se med imenovano mero travnih femen po polizhi deteljniga femena namešha. Sa to smef je pa boljfihi navadna rúdezhá, ko vezhna detelja. Vše troje femena vkup fejane napravijo bolj gošto mervo, kod pofamesno fejane.

Kdor hozhe femena pridelati, mora bolj redko fejati, le na spol femena pofejati.

Došti je leshijozhe, ti travi v pravim zhaš kofiti, kér pre v red (presgodaj) pokofheni, dašte malo, prepóšno pa li pušiga fená. V zvetu pokofheni dašte došti jefhzhiga in tezhniga fená.

Pahovka na rodovitni semlji vsejana, da po dvé, v mokrih letih tudi po tri tezhne kofhnje do zhetertiga leta. Na to se jo podórje, kakor pofhlo deteljo.

Mazhji rep, pred tremi letmi pri naf v pervo fejan, vfako leto vezhi pridelek daje; kakó dolgo bo to fhlo, ne vemo fhe povedati; v drugih deshelah ga pušijo do ofmiga leta.

Govoto je, de je mazhjerepno feno sa konje in govedino bolj jefhzhe in tezhno, ko pahovkno. Seme pahovke je srelo, kakor hitro se sazhejo latvi rumeniti, in se mora naglo pošetí, v drobne fnopeke povesati, na podi v kopizo slošiti, drugi dan otépšti, szhištiti, in potem dobro pofufhiti.

Mazhjiga repa feme je srelo, kadar is rumenih, med dlanama menzanih klafov belkašte femenfke serna slesejo.

Srela trava se mora pošetí, v fnope povesati, in po tri ali fhtiri fnope fkup po

konzi postavljene, na verhu svesane na meštu puštiti, dokler se dobro ofufhé.

Ofufheno fnope se mora ko shito omlatiti, in fzhifheno feme pofufhiti.

S pomozhjo tih trav fi samore vfakteri kmetovavez potrebno pizho ali klajo sa konje, govedino in tudi drobnizo ofkerbeti, zhe njih fetev na njive med shita vveršti, ali pa zhe flabe travnike preórje, sagnoji in s femenam teh trav obfeje. Pomnošenje shivine mu bo pomnoshilo gnoj, dobro gnojene njive bodo dale na malo prostora veliko pridelka, in tako mu hvaleshno plazhevale trud njegoviga dela.

Gotovo je, de v tem poduku ni nizh takiga, kar bi nekteri bravzi „Noviz“ ne bili she flifhali ali fkušili; gotovo jih je pa tudi veliko tazih, ki fhe tega ne vejo, in ravno sa te je namenjen ta popif. Naj vpervizh pofkušijo po malim, in preprizhali se bodo, de jim je tukaj refniza bila rasodeta.

Semena teh trav fo, kakor je she bilo osnájeno, naprodaj v Ljubljani nad zefarfkim grabnam poleg sidaniga mosta v hifhi Nr. 10; pahovke po 20, in mazhjiga repa po 30 krajzarjev funt.

Dr. O . . .

Svetovanje, po katerim bi se zamoglo več ljudskih ali malih šol po deželi napraviti — z posebnim oziram na krajnsko in bližno primorsko deželo.

Šol, šol po deželi nam je nar bolj potreba; zakaj po mnogih skušnjah poterjena resnica je, de vsaka dežela le na niski stopnji šolskiga izobraženja (omikanja) stojí, v kateri na sto hiš komaj ena šola pride.

Ta žalostni razsodik zadene več deželá; z težkim sercam pa moramo reči, de tudi od krajnske in bližne primorske dežele veljá, kjer malih šol po kmetih kar zlo pomanjkuje.

Milostljivo vladarstvo se vedno prizadeva sredstev najti, kakó de bi se dalo po nar ložeji poti več ljudskih šol napraviti, tode razni zaderžki se temu lepimu prizadevanju nasprot stavijo, med kterimi so neki, ki jih pri sedajnih okoljšinah ni mogoče odverniti. Poglavitniši sta ta dva:

1. Med desetimi soseskami je komaj ena v stanu, k napravi šol toliko perpomoči, kolikor bi treba bilo; pomočnik (patron) pa tudi sam ne more vsiga storiti, ali pa morebiti tudi pri volji ni, kaj posebniga šolam dodati.

2. Cesarski šolski zaklad, ki povsod šolam velike pripomočke deli, ni v stanu verh teh za šole več storiti, ko je dozda storil. — Od teh velikih potroškov, ki cesarski zaklad od tolikanj strani zadenejo, pa tudi pride, de so navadne plačila za učitelje le po pičli meri primerjene in de se po tem takim res čuditi ni, de se le malo učiteljev s pravim veseljem k šolstvu podá. Visoke časti je učiteljski stan vreden, posebno bi pa verli učitelji malih šol, kterim je omikanje nedolžne mladosti izročeno, zaslužili, de bi jim njih trud tudi po vrednosti poplačan bil. Ni se tedaj čuditi, če po deželi med pridnimi in hvale vrednimi učitelji tudi veliko takih najdemo, ki nimajo ne glave, ne serca za svoj veliko pomenljivi poklic. Kaj pa je od takih učiteljev pričakovati? kaj družiga, kakor de ljudske šole čedalje bolj ob svoje dobro imé pridejo, de po kmetih starši svoje otroke le z nevoljo v šole pošiljajo in de jih pogostama slišimo tožiti: saj je v šolo hodil, koliko pa zna? komej se je slabo brati in kake čerke čéčkati naučil, zdaj je pa še to pazabil!